

Úvodem

Proč a jak selhávají tradiční systémy vzdělávání? V době permanentně probíhající diskuze o kvalitě a stavu školství bychom chtěli poukázat na možné příčiny kolísající úrovně našich škol. Problém je komplexní a jeho řešení si vyžádá nejen delší čas, ale závisí především na společenském konsenzu.

Pohovořit je také třeba o tendenci tolerovat či omlouvat nevědomost žáků. Ta, pěstovaná již v rodině nepřiměřeně liberální výchovou, se pak promítá do vyučování a redukuje se na požadavek „pěkných“ známek, dosažených pokud možno co nejmenší námahou. Úsilí dítěte a jeho snaha se něco aktivně naučit zůstává v pozadí a v některých případech je také uměle tlumena učitelem, a to buď v dobré vůli nebo pod nátlakem rodičů, ve snaze žáka/žáky nepřetěžovat a neriskovat tak s rodiči konflikt.

Nevědomost pak je podpořena jednak dospělými a jejich obavou o zachování tzv. přiměřenosti školních požadavků na dítě (které ale jinak do půlnoci smí hrát počítačové hry), jednak z nevědomosti plynoucí sebejistotou. Kategorie vědění a moudrosti se tedy stává pouhou teorií bez šance k praktickému uplatnění, lidé o sobě pochybující jsou pak terčem posměchu a kritiky.

Tak učitelé ve střetu s nevědomostí mohou rezignovat na svůj záměr vyučovat, neboť žáci, většinou s podporou rodičů, dávají najevo, že o poznání a vědění nestojí. Nevědí, protože kromě učitele jim to nikdo nesdělil, že učení se je jejich vlastní aktivitou. Od rodičů a spolužáků přece mnohokrát slyšeli, že ten nebo onen učitel/učitelka je nic nenaučí, tak proč se snažit? Nevědí, že učitelé mohou úspěšně pracovat jen s vnitřně motivovanými a disciplinovanými žáky. Míra nevědomosti žáků se tak snoubí s nevědomostí jejich okolí.

Mladí učitelé – absolventi vychovaní již v intencích moderních pedagogických a didaktických teorií, kteří přicházejí do škol, se tak střetávají s touto drsnou realitou. Entuziasmus, snaha o kvalitní výuku a efektivní komunikaci je pak často konfrontována s nezájmem a demonstrovanou nevědomostí žáků, jejich neochotou učit se, a se zkreslenými představami některých rodičů o práci učitele a úkolech školy. Jestliže k tomuto přidáme dlouhodobě podfinancované školství s chybějícím materiálním zázemím, které by umožnilo využití moderních didaktických prostředků, a nedostatečným personálním obsazením, výsledku se nelze divit.

I když prognózy vývoje školství na tento neutěšený stav poukazovaly již před lety, je přesto pozitivní, že lze, sice se zpožděním, ale přece jen, zaznamenat snahu jej řešit. Otázkou je, zda k tomuto muselo dojít. Obáváme se totiž, že nevědomost netrápí jen žáky našich škol, jde pravděpodobně o fenomén s širším společenským dosahem. Jak jinak si vysvětlit pohrdavé a přehnaně kritické postoje části veřejnosti k učitelům, ředitelům škol, pedagogickým fakultám? Ti všichni totiž dělají, co mohou, a ne vždy je neustálá kritika jejich práce oprávněná. Jak by se jejich kritikům asi pracovalo v prostředí plném despektu a odmítavých postojů neukázněných žáků a jejich rodičů, kteří předstírají toleranci ve výchově dítěte, ve skutečnosti si ale nevědí rady a odpovědnost přenášejí na školu? V prostředí zastupitelů pochybujících o nutnosti mít v obci školu, nebo na pedagogické fakultě se studenty, kteří si své studium nevybrali na základě opravdového zájmu o učitelské povolání, ale prostě proto, že se jinam nedostali? Studium je sice nebaví, ale s trochou snahy se k magisterskému titulu nějak dostanou a případnou praxi ve škole nějak přežijí. Také takoví učitelé pracují v našich školách, protože jejich kvalitnější kolegové chybí, mají totiž možnost lepšího pracovního uplatnění s vyšším finančním ohodnocením.

Ještě stále platí, že nevědomost neomlouvá nebo jde o projev značné a přehnané sebejistoty, která odborníkům a lidem věci znalým v širším kontextu prostě chybí? Na tuto otázku lze odpovědět několika způsoby, přejme si, aby odpověď vyzněla ve prospěch znalostí, vědění a vnitřně motivované aktivity nejen našich žáků. Počátkem k tomu by mohla být debata zaměřená na podstatu nevědomosti, nebezpečí, které přináší a na to, jak se vyvarovat jejích následků.

Redakce